

บทที่ 5

สรุป และเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพชุมชนกุฎีจีนและชุมชนกัลยาณิ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ทั้งด้านกายภาพและสังคมในบทที่ 4 นำมาสรุปให้เห็นถึงศักยภาพและปัญหาของพื้นที่อย่างชัดเจน เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับสภาพในปัจจุบัน ได้ดังนี้

5.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะและวิวัฒนาการของชุมชน

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โดยรวมของชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณิ์ ได้แก่

- ด้านการคมนาคมขนส่ง

จากวิวัฒนาการของชุมชนตลอดระยะเวลา 165 ปี ก่อนมีการสร้างถนนเชื่อมโยงเข้าสู่พื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ชุมชนเป็นไปอย่างช้าๆ เป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติ ในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต การเพาะปลูก เศรษฐกิจ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสัญจรทางน้ำเป็นทางบก ส่งผลให้การเจริญเติบโตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คุณคดีย่อยๆ ในพื้นที่ หมดความสำคัญ ไม่มีการใช้ประโยชน์อีก จึงตื้นเขินและถูกรุกล้ำ สภาพบ้านเรือนที่เคยเป็นบ้านได้ถุนสูง สามารถเก็บเรือได้บ้านก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย มีการสร้างบ้านตามแบบสมัยใหม่ขึ้น ด้วยสภาพพื้นที่ที่สามารถเดินทางเข้าถึงโดยทางบกได้สะดวกขึ้น

- ด้านการอพยพย้ายถิ่น

ในชุมชนจำนวนประชากรมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากในสมัยแรกเริ่มตั้งชุมชน และค่อยๆ หนาแน่นขึ้นตามแต่ละยุคสมัย เมื่อถึงปัจจุบันพื้นที่ในชุมชนมีขนาดในการรองรับได้น้อยกว่าจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น จึงปรากฏสภาพทางกายภาพที่เป็นชุมชนพักอาศัยหนาแน่น โดยในชุมชนทั้งวัดกัลยาณิ์และชุมชนกุฎีจีนมีสภาพบ้านเรือนหนาแน่นเช่นเดียวกัน แต่จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อยู่เดิมในชุมชนวัดกัลยาณิ์มีการอพยพย้ายถิ่นออกไปเป็นจำนวนมากปัจจุบันเหลือเพียง 25% เท่านั้น ส่วนประชาชนที่เข้ามาอยู่ใหม่นั้นเป็นผู้อพยพมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาทำงานรับจ้างใช้แรงงานในกรุงเทพมหานคร โดยมีแหล่งงานใหญ่อยู่ที่บริเวณปากคลองตลาด ย้ายเข้าย้ายออกเป็นประจำ ส่งผลให้ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันกับคนที่อยู่ในชุมชนเดิม และไม่เกิดความสามัคคี ร่วมมือกันพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน รวมถึงไม่มีการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาที่เคยปฏิบัติกับทางวัดได้อย่างต่อเนื่อง แต่ในชุมชนกุฎีจีนการอพยพย้ายถิ่นไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพกายภาพของพื้นที่ชุมชน เนื่องจากการอพยพ

ย้ายถิ่นนั้นเป็นแบบการขยายครอบครัว ซึ่งยังคงมีบุคคลในครอบครัวเดิมคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย หากมีการอพยพย้ายถิ่นไปทั้งหมดครอบครัว บ้านที่อยู่เดิมก็จะต้องขายให้กับบุคคลที่เป็นคาทอลิกเท่านั้น จึงเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาของชาวคาทอลิกและมีการผสมกลมกลืนได้โดยง่าย เนื่องจากมีศาสนาคริสต์เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นบุคคลต่างเชื้อชาติก็ตาม

- ด้านอิทธิพลของการเจริญเติบโตของเมืองโดยรวม

ในยุคสมัยแรกเริ่มก่อตั้งชุมชนนั้นเป็นช่วงเดียวกันกับการตั้งเมืองธนบุรีขึ้นใหม่ ดังนั้นสภาพของชุมชนจึงเติบโตไปพร้อมกับสภาพแวดล้อมของเมืองธนบุรีด้วย เมื่อเมืองหลวงย้ายไปฝั่งพระนครความเจริญต่างๆ จึงมุ่งพัฒนาไปที่ฝั่งพระนคร สภาพของพื้นที่ชุมชนก็เริ่มซบเซาเมื่อมีผู้คนชาวจีนอพยพออกไปฝั่งพระนคร จนกระทั่ง เมื่อตระกูลบุญนาค ซึ่งเป็นข้าราชการที่มีอำนาจมากในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เข้ามาอาศัยใกล้ๆ กับพื้นที่ ประกอบกับมีการค้าขายกับฝรั่งต่างชาติมากขึ้นตามสนธิสัญญาเบาว์ริง ส่งผลให้มีฝรั่งต่างชาติเข้ามาอาศัยในพื้นที่ตามการกำหนดของขุนนางตระกูลบุญนาค ในพื้นที่จึงมีการค้าเจริญรุ่งเรือง เมื่อพื้นที่เมืองฝั่งพระนครมีการตัดถนนหลายสายในรัชกาลที่ 4 คนต่างชาติจึงอพยพไปอยู่ตามแนวถนน บริเวณพื้นที่ชุมชนจึงซบเซาลงอีกครั้ง การพัฒนาพื้นที่เป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากการเดินทางต้องอาศัยทางเรือเท่านั้น จนกระทั่งการตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ความเจริญต่างๆ เข้ามาในพื้นที่ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนขยายตัวเพิ่มความหนาแน่นมากขึ้นตามไปด้วย จนถึงปัจจุบัน

5.2 กิจกรรมกับรูปแบบการใช้พื้นที่ในชุมชน

จากการศึกษาในบทก่อนหน้านี้นพบว่าพื้นที่สำคัญที่ใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละชุมชนมีดังนี้

พื้นที่สำคัญในชุมชนกุฎีจีน

- พื้นที่บริเวณโบสถ์และพื้นที่รอบๆ โบสถ์

เป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในทุกๆ ด้านของคนในชุมชน ทั้งด้านกิจกรรมทางศาสนา เศรษฐกิจ และสังคม โดยจะใช้เพื่อกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลัก ในเวลาที่มีพิธีทางศาสนา ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นตามวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ช่วงเวลาเช้าและเย็นซึ่งเป็นเวลาที่มีคนมาทำพิธีมิสซาที่โบสถ์เป็นประจำ ส่วนกิจกรรมทางสังคม จะเกิดขึ้นตามช่วงเวลาเย็นจะมีผู้คนมาใช้เป็นที่พักผ่อนเป็นประจำในบริเวณนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่โล่งสาธารณะเพียงแห่งเดียวในพื้นที่ชุมชน และมีพื้นที่สนามเด็กเล่นของชุมชนอยู่ในบริเวณต่อเนื่องกันด้วย

พื้นที่สำคัญในชุมชนวัดกัลยาณิ

■ พื้นที่บริเวณในวัดกัลยาณิ

เป็นพื้นที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นหลัก แต่กิจกรรมทางศาสนาประจำวันในวัดนี้มุ่งเน้นบริการคนเชื่อสาวยุคใหม่ที่นับถือซาปองเป็นหลัก ซึ่งคนในชุมชนปัจจุบันไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา แต่มักจะใช้พื้นที่ในด้านกิจกรรมทางสังคม เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการสำหรับเด็กๆ ในชุมชนมากกว่า ซึ่งบริเวณหน้าวัดมีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งขนาดใหญ่ที่สุดในชุมชน

■ พื้นที่ศาลเจ้าเกียนอันเกง

เป็นพื้นที่สำคัญสำหรับประกอบพิธีทางศาสนาของชาวจีนกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่เพื่อดูแลศาลเจ้าอยู่ ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมิได้มีเชื้อสายจีนจึงไม่ได้ใช้พื้นที่ศาลเจ้าแห่งนี้ มักจะเป็นผู้คนเชื้อสายจีนจากภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาทำกิจกรรมทางศาสนาที่ศาลเจ้าแห่งนี้

■ พื้นที่ริมถนนซอยทางเข้าวัดกัลยาณิตัดใหม่

เป็นพื้นที่บริเวณทางเข้าสู่ชุมชนเส้นใหม่ที่สำคัญทางด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน เนื่องจากมีการกระจุกตัวของร้านค้า แผงลอย รถเข็นค้าขายอาหารจำนวนมาก นับได้ว่าเป็นพื้นที่ย่านค้าขายสำคัญของชุมชน ซึ่งบริเวณนี้ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการนั่งพูดคุยสังสรรค์กันของคนในชุมชนกันที่บริเวณหน้าร้านค้าของชำด้วย

5.3 ผลกระทบจากนโยบายของรัฐในการพัฒนาพื้นที่

5.3.1) พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืนเพื่อสร้างทางหลวงเทศบาลสายเชื่อมระหว่างซอยภูมิจันกับถนนประชาธิปไตยก มีผลต่อพื้นที่ทั้งในทางบวกและลบดังนี้

ผลกระทบในทางบวก

1. ช่วยอำนวยความสะดวก และรวดเร็วในการเดินทางจากถนนเทศบาลสาย 1 ไปยังถนนประชาธิปไตยก

ผลกระทบในทางลบ

1. จะทำให้พื้นที่สำคัญบริเวณหน้าโบสถ์ และรอบๆโบสถ์ ซึ่งใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่พิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนภูมิจัน ในบริเวณนี้ไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป
2. บริเวณชุมชนจะกลายเป็นทางผ่าน (Through Traffic) เป็นทางสาธารณะสำหรับรถทั่วไป ซึ่งจะทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นส่วนตัว และสูญเสียวิถีชีวิตชุมชนในแบบเดิมไป

3. ตัวอาคารโบสถ์ ซึ่งเป็นอาคารโบราณสถานอาจจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการที่มีรถวิ่งผ่านในระยะใกล้ตลอดเวลา เนื่องจากโบสถ์ใช้วิธีก่อสร้างแบบโบราณที่ไม่มีเสาเข็มคอนกรีตเป็นฐานรากแต่ใช้ระบบฐานแผ่ คือ ผนังอาคารทั้ง 2 ด้านมีฐานคอนกรีตเชื่อมต่อฐานรากของผนังกับฐานรากของเสาลอย โดยมีคานคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นตัวยึด ซึ่งปัจจุบันปรากฏรอยทรุดตัวที่แนวกำแพงของโบสถ์
4. อาคารที่มีอายุเก่าแก่เกือบร้อยปี บริเวณริมแม่น้ำ เช่น ศาลาริมน้ำหน้าวัดซางตาครู้ส และบ้านไม้ริมแม่น้ำ ที่มีสถาปัตยกรรมสวยงามที่บ่งบอกถึงประวัติอันยาวนานของชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งบริเวณโรงเรียนอนุบาลแสงอรุณ(ริมน้ำ) และอาคารเรียนหลังเก่าของโรงเรียนซางตาครู้สศึกษาซึ่งเป็นเรือนไม้ จะต้องถูกรื้อทำลายไปด้วย เนื่องจากอยู่ในแนวเวนคืน
5. ลักษณะวิถีชีวิตเดิมจนกระทั่งในปัจจุบันของชุมชน รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้ ต้องใช้วิธีการเดินเข้าถึงตัวบ้านและโบสถ์ ซึ่งเป็นลักษณะรูปแบบของหมู่บ้านแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของรูปแบบหมู่บ้านที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชนระหว่างทางที่เดินเข้าบ้านและตัวอาคารทางศาสนา หากรถยนต์สามารถเข้าถึงบริเวณชุมชนได้โดยตรงจะทำให้วิถีชีวิตชุมชนแบบเดิม และลักษณะทางกายภาพของชุมชนถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จนอาจทำให้ชุมชนนี้มีโอกาสเสื่อมสลายลงได้มากขึ้น
6. ถนนสายนี้จะเพิ่มความแออัดและหนาแน่นให้กับพื้นที่ชุมชนกุฎีจีนมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่โล่งที่ใช้เพื่อกิจกรรมของชุมชนที่มีเพียงบริเวณเดียวเท่านั้น ถูกใช้เป็นพื้นที่สัญจรโดยรถยนต์ และถนนจะดึงรถยนต์เป็นจำนวนมากจากภายนอกเข้ามาผ่านใช้เส้นทางสายนี้

โดยสรุปจากการประมวลผลกระทบที่ได้จากการสร้างถนนเส้นนี้ พบว่า โครงการนี้ไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีผลกระทบในด้านลบที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนเป็นจำนวนมาก และมีความรุนแรงในระดับสูง ซึ่งจะสร้างผลกระทบให้แก่องค์ประกอบของชุมชน สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศของความเป็นชุมชนเก่า รวมถึงวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมและพื้นที่ประกอบกิจกรรมโดยรวมของชุมชน ทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ในด้านการใช้พื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมของชุมชน ซึ่งพื้นที่แห่งนี้เป็นที่โล่งสาธารณะขนาดใหญ่เพียงแห่งเดียวเท่านั้นของชุมชนนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนกุฎีจีน กล่าวว่า “ชาวบ้านไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้เป็นอย่างมาก” (พาณิชย์ กมลเสต, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545) หากโครงการนี้เกิดขึ้นจริงผลที่ชุมชนได้รับคือ ชุมชนกุฎีจีนนี้จะถูกทำลายทั้งด้านกายภาพ สังคม วิถีชีวิตชุมชน และเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลงมากกว่า ผลประโยชน์ที่จะได้รับเพียงแค่ช่วยให้เกิดความสะดวกในการสัญจรแก่ประชาชน

ทั่วไป ซึ่งถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่สามารถใช้เป็นทางเลือกและให้ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ถนนประชาธิปไตยได้อย่างดีอยู่แล้วในปัจจุบัน

5.3.2) โครงการแผนแม่บทในการพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฝั่งธนบุรี มีผลต่อพื้นที่ดังนี้

เป็นโครงการที่ส่งผลในทางบวกให้แก่พื้นที่ชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งโดยหลักการเป็นการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยจะไม่นำการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจเข้าสู่พื้นที่ แต่จะแยกส่วนการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจไว้ในพื้นที่ต่อเนื่องรอบนอก และจะเป็นการพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงแก่แหล่งโบราณสถานด้วยทางสัญจรที่ปลอดภัยมีไฟส่องทางและหลังคากันฝน มีการปรับปรุงจัดระเบียบแก่สภาพภูมิทัศน์ ในบริเวณโบราณสถานอีกด้วย ซึ่งการพัฒนาเชิงอนุรักษ์เช่นนี้จะช่วยส่งเสริมให้อาคารที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น และเป็นการพัฒนาชุมชนที่สนับสนุนให้วิถีชีวิตของชุมชนแบบเดิมยังคงดำรงอยู่ได้ต่อไป

5.3.4) ข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง ใช้หรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภท ภายในบริเวณฝั่งธนบุรีตรงข้ามบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2535

จากข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานครที่กำหนดให้ควบคุมความสูงอาคารไม่เกิน 16 เมตร นั้น ซึ่งเป็นระดับความสูงของอาคารประมาณ 4-5 ชั้น เท่ากับเป็นการอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 2 ชั้นในพื้นที่บริเวณชุมชนได้ เดิมบริเวณพื้นที่ในชุมชนอาคารทางศาสนาเท่านั้นที่มีขนาดและความสูงกว่าบริเวณอาคารโดยรอบ อาคารบ้านเรือนแบบเก่าในพื้นที่ชุมชนจะมีความสูงอาคารไม่เกิน 2 ชั้น จึงส่งผลให้เกิดอาคารใหม่ ที่มีความสูงเกินกว่าอาคารเดิมที่เป็นบ้านพักอาศัย ทำให้เกิดความขัดแย้งทางสถาปัตยกรรม ทั้งด้านวัสดุก่อสร้าง สัดส่วนอาคาร และเส้นขอบของอาคาร ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มิได้ช่วยให้เกิดการรักษาศีรษะสภาพของบริเวณชุมชนโดยรวมได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีขึ้น ซึ่งควรจะมีการพิจารณาแก้ไขระดับความสูงของอาคารใหม่ให้ก่อสร้างได้ไม่เกิน 2 ชั้น หรือ 8 เมตร ซึ่งเป็นระดับความสูงระดับใกล้เคียงกับอาคารเก่าในพื้นที่ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการก่อสร้างอาคารสูงในพื้นที่ชุมชนขึ้นอีกในอนาคต และช่วยในการลดความหนาแน่นและการใช้พื้นที่อย่างเข้มข้นในพื้นที่อนุรักษ์อีกทางหนึ่งด้วย

ภาพ 5.1 อาคารที่ความสูงไม่เกิน 16 เมตร ตามข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร
สร้างอยู่ด้านข้างวัดกัลยาณีกัลกับพระอุโบสถ

5.4 ศักยภาพในพื้นที่ (ดูแผนที่ 5.1 ประกอบ)

ชุมชนกุฎีจีน

1) ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ชุมชนพักอาศัยของกลุ่มชนชาวคริสต์ ที่มีโบสถ์ศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมในทุกๆ ด้านของชุมชน มีลักษณะทางกายภาพที่น่าสนใจ คือ อาคารโบราณที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม คือ โบสถ์ซางตาครู้ส และกลุ่มบ้านไม้โบราณ บ้านรุ่นเก่าๆ อายุเกือบร้อยปีของคนในชุมชนที่กระจุกตัวกันอยู่ เชื่อมโยงด้วยทางเดินเท้าที่ลัดเลาะไปตามช่องว่างระหว่างบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงประวัติในอดีตอันยาวนานของชุมชนได้อีกด้วย รวมถึงเอกลักษณ์ในแง่ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในบริเวณชุมชน ยังคงมีอาชีพค้าขายขนมอบฝรั่งกุฎีจีน ซึ่งสืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้ตรงกับคุณสมบัติที่อยู่ในประเภทของแหล่งท่องเที่ยว คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manufactured Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น พระราชวัง อาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ
2. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวอีกจำนวนไม่น้อยที่สนใจในความรุ่งเรืองแห่งอารยธรรมในอดีต วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยรวมถึงพิธีกรรม พิธีกรรมงานฉลองรื่นเริงต่าง ๆ ศิลปะการแสดง ดนตรี เพลงพื้นบ้าน การรำยรำ การละเล่น ตลอดจนงานหัตถกรรม

จากศักยภาพของความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้จึงสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และจะช่วยรักษาให้ชุมชนยิ่งเพิ่มความสำคัญมากขึ้นตามไปด้วย

2) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

- 2.1 ชุมชนมีการรวมตัวเข้มแข็ง มีระบบโครงสร้างทางสังคมในการจัดการและควบคุมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและสังคมร่วมกัน
- 2.2 คนมีความสำนึกรักในถิ่นที่อยู่ของตน มองเห็นถึงคุณค่าของชุมชนที่ตนอยู่พร้อมที่จะช่วยกันพัฒนาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ มีการปลูกฝังความรู้สึกภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชุมชนไปยังเยาวชนด้วย
- 2.3 สภาพเศรษฐกิจในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างดี และมีการช่วยเหลือกันทางด้านการเงินโดยรวมกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นด้วย

ชุมชนวัดกัลยาณัม

1) ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

สำหรับในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัดกัลยาณัมตรึงใจจัดเป็นวัดที่สวยงาม มีประวัติและสถาปัตยกรรมรวมถึงโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่า มีความสำคัญในระดับพระอารามหลวง ทำให้ดึงดูดผู้คนที่เข้ามาสักการะพระพุทธไตรรัตนนายก และมีโครงการพัฒนาต่างๆ จากรัฐเข้ามาในพื้นที่ และมีศาลเจ้าเกียนอันเกง ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่มีประวัติอันยาวนานควบคู่มาพร้อมกับพื้นที่ชุมชน และยังคงหลงเหลือสถาปัตยกรรมโบราณที่สวยงามน่าสนใจ นอกจากนี้ชุมชนยังมีกลุ่มอาคารไม้โบราณซึ่งสะท้อนถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนด้วยเช่นกัน

ในแง่ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชุมชนวัดกัลยาณัมมีความโดดเด่นในด้านดนตรีไทย โดยเป็นที่อยู่ของตระกูลพาทย์โกสัล ซึ่งมีชื่อเสียงทางด้านดนตรีไทยมาช้านานแปดชั่วอายุคน ลักษณะเป็นบ้านไม้เรือนไทย เคยเป็นสถานที่ฝึกสอนดนตรีไทยในสมัยก่อน

เอกลักษณ์ในด้านสถาปัตยกรรมและลักษณะของชุมชนที่เป็นชุมชนโบราณอยู่รายล้อมวัดนี้ มีคุณสมบัติที่ตรงกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 2 ข้อที่กล่าวมาแล้วข้างต้นได้เป็นอย่างดี

2) ด้านการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน

จากการตัดถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ ทำให้พื้นที่ชุมชนได้ประโยชน์จากการเข้าถึงตัวชุมชนที่สะดวกขึ้นได้รับการพัฒนาให้มีพื้นที่เปิดโล่งมากขึ้น วัดได้ตัดถนนเพิ่มเพื่อเข้าสู่วัดได้โดยตรงและพัฒนาพื้นที่จอดรถ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมส่วนรวม เพื่อสร้างความสามัคคีภายในชุมชนได้มากขึ้นเช่นกัน

**วิวัฒนาการและรูปแบบ
การตั้งถิ่นฐานชุมชนกุฎีจีน
และชุมชนวัดกัลยาณ์**

แผนที่ 5.1
ศักยภาพในพื้นที่

สัญลักษณ์

- ขอบเขตชุมชน
- อาคารที่มีคุณค่าเชิงสถาปัตยกรรม
- อาคารที่มีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจของชุมชน
- ชุมชนที่มีการรวมตัวเชื่อมโยงพื้นที่เปิดโล่งเพื่อทำกิจกรรมในชุมชน
- ชุมชน
- ความสะดวกในการเข้าถึงชุมชน

นางสาวพามิลา หารารักษ์
ภาควิชาการวางผังเมืองและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

N
W E S
0 0.25 0.5
Kilometer

5.5 ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (ดูแผนที่ 5.2 ประกอบ)

5.5.1) ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ชุมชนวัดกัลยาณัม

1) ปัญหาความไม่เพียงพอของพื้นที่จอดรถ

การใช้ที่ดินผิดประเภทในพื้นที่วัดกัลยาณัม มีการนำรถยนต์ไปจอดอยู่ในบริเวณด้านหน้าของวัดหน้าศาลาการเปรียญซึ่งควรจะเป็นที่ควรใช้เป็นที่โล่งเพื่อนันทนาการ หรือเพื่อกิจกรรมอื่น แต่ชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงนำรถไปจอดไว้เป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบ ซึ่งจากการพิจารณาพบว่าพื้นที่ของชุมชนวัดกัลยาณัมมีที่จอดรถน้อยมาก ทางวัดได้ทำลานจอดรถเพิ่มไว้ที่บริเวณด้านหลังของกุฏิวัด แต่ไม่มีการจัดการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีถึงขนาดใหญ่มากของกม.มาตั้งขวางอยู่ เป็นที่ถ่ายเทขยะสำหรับนำขึ้นรถขนขยะ ทางวัดควรมีมาตรการแยกพื้นที่จอดรถให้ชัดเจนจากพื้นที่โบราณสถาน เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวัด

2) ปัญหาการรुक้าพื้นที่ถนนเป็นพื้นที่ค้าขายส่วนบุคคล

ตั้งร้านรถเข็นขายของถาวรบนถนนทั้ง 2 ฝั่ง ทางเข้าหลักของวัดที่เชื่อมกับถนนอรุณอัมรินทร์ตัดใหม่ ทำให้พื้นที่สัญจรคับแคบ จึงควรมีจัดการให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

3) ปัญหาการรुक้าพื้นที่สาธารณะของบ้านเรือน

ปัญหาการใช้พื้นที่ริมทางเดินซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะทำกิจกรรมส่วนตัวที่ก่อให้เกิดทัศนอุจาด และกีดขวางทางสัญจร

ชุมชนกุฎีจีน

ส่วนในพื้นที่ชุมชนกุฎีจีนนั้นพบว่าพื้นที่ทางเข้าซอยมีพื้นที่สัญจรแคบ เนื่องจากชาวบ้านอาศัยบริเวณถนนข้างซอยกุฎีจีนริมกำแพงรั้วโรงเรียนเซนต์คาทาลีนเป็นที่ยอดรถ รวมทั้งบริเวณนี้เป็นที่ขายของรถเข็นในช่วงเช้าและเย็น ทำให้มีปัญหาจราจรและความแออัดมากในช่วงเช้าและเย็นที่มีรถมารับส่งเด็กนักเรียนเป็นจำนวนมาก

5.5.2) ปัญหาด้านการคมนาคมและการเข้าถึง

เป็นปัญหามากในช่วงเช้าและเย็นที่มีผู้คนเข้ามาใช้มาก เนื่องจากปริมาณรถที่เข้ามาในพื้นที่ ประกอบกับถนนเทศบาลสาย 1 ซอยกุฎีจีน ซอยวัดกัลยาณัมมีขนาดทางที่แคบซึ่งพัฒนามาจากคลองและทางเดินเท้าเข้าชุมชนในสมัยก่อน กอปรกับเนื่องจากในบริเวณพื้นที่มีโรงเรียนขนาดใหญ่และเล็กกระจุกตัวอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นภารกิจปริมาณผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่อีกเป็น

จำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องขนาดในการรองรับ ซึ่งพื้นที่ที่มีความเข้มข้นสูงในการใช้เป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยหนาแน่นอยู่เดิม จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดตามมาอีกด้วย ดังนั้นควรมีมาตรการในการจัดการที่จอบรรเทาให้เพื่อสอดคล้องกับการใช้ที่ดินให้ถูกต้อง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการแก้ปัญหา

5.5.3) ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม

1) มลภาวะและความเสื่อมโทรมของคูคลองสาธารณะ

เนื่องจากในพื้นที่ทั้งสองชุมชนไม่มีการบำบัดน้ำเสียในชุมชนก่อนปล่อยลงสู่คูคลองสาธารณะ ทำให้คูคลองกลายเป็นท่อระบายน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ ที่ขาดการดูแลรักษาเป็นที่สะสมของขยะและน้ำเสีย ปัญหานี้ส่งผลต่อสภาพสุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ และยังส่งผลต่อบรรยากาศของความเป็นชุมชนโบราณอีกด้วย น้ำที่ขังอยู่ส่งกลิ่นเหม็น สภาพคูคลองไม่น่าดู จึงเป็นปัญหาที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วน

2) ความสกปรกเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางสัญจร

ชุมชนกุฎีจีน

ไม่มีปัญหาเรื่องการจับเก็บขยะ สภาพโดยรอบชุมชนได้รับการดูแลอย่างดีจากการจัดการของคณะกรรมการชุมชนและชาวบ้านเอง มีการตามเก็บกวาดขยะที่หลงเหลืออยู่หลังจากที่ ก.ท.ม.มาเก็บไปแล้วอีกครั้งด้วย

ชุมชนวัดกัลยาณ

พื้นที่โดยรวมของชุมชนนี้มีการจัดเก็บโดยกท.ม. อยู่แล้ว แต่ขยะที่ชาวบ้านทิ้งลงในลำคูคลองยังมีให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมาก ควรจะมีการจัดการเก็บขยะที่ตกค้างในลำคูคลองด้วย พื้นที่บริเวณทางเดินในชุมชนบางบริเวณก็มีเศษขยะที่ทิ้งหลงเหลืออยู่บ้าง

3) ความเสื่อมโทรมของอาคาร-สิ่งก่อสร้างที่ทรงคุณค่า

เนื่องจากทั้งชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณเป็นชุมชนที่มีวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมายาวนาน สถาปัตยกรรมที่อยู่คู่กับชุมชนแสดงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ จึงมีอายุที่เก่าแก่ตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารที่ใช้ไม้เป็นวัสดุหลัก ซึ่งในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมต้องการการฟื้นฟูบูรณะ ทั้งนี้อาคารเก่าแก่ที่อยู่ในบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะต้องเผชิญกับปัญหาการทรุดตัวของอาคาร ตลิ่งทรุด และน้ำท่วมด้วย

5.5.4) ปัญหาเรื่องที่ดินที่ว่าง พื้นที่สาธารณะ

ชุมชนวัดกัลยาณ

เป็นชุมชนที่มีพื้นที่โล่งสาธารณะมากพอสมควร เนื่องจากสามารถใช้พื้นที่โล่งด้านในวัดได้ แต่ต้องมีการจัดการการใช้งานพื้นที่แต่ละส่วนให้เหมาะสม ปัญหาที่เกิดขึ้นในเวลานี้ได้แก่การใช้พื้นที่ในบริเวณวัดใกล้กับโบราณสถาน ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงเหลี่ยมที่มีอายุมาก เป็นพื้นที่เล่นฟุตบอลในตอนเย็น ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายได้มาก ควรจัดการให้เล่นกีฬาในพื้นที่โล่งอีกส่วนคือ บริเวณที่จอดรถที่วัดได้สร้างขึ้นใหม่เป็นสัดส่วนมีรั้วกันบริเวณ ซึ่งไม่มีโบราณสถานอยู่ในบริเวณนั้น แต่ต้องมีการแบ่งพื้นที่ใช้งานเป็นสัดส่วนเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการซ้อนทับของกิจกรรมการจอดรถและพื้นที่เล่นกีฬาให้ชัดเจน ปัญหา ก็จะหมดไป

ชุมชนกุฎีจีน

มีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนที่จอดรถ ชาวบ้านที่มีรถจึงต้องนำไปจอดที่ซอยกุฎีจีนทั้งสองฝั่งข้างโรงเรียนช่างศาตร์ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้จอดรถเนื่องจากมีรถเข้าออกในบริเวณโรงเรียนเสมอ ทำให้พื้นที่สัญจรแคบมาก ปัจจุบันมีพื้นที่ของเอกชนเปิดให้บริการเป็นที่จอดรถอยู่ใกล้เคียงในซอยวัดกัลยาณจึงช่วยบรรเทาปัญหานี้ไปได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้พื้นที่โล่งสาธารณะในชุมชนมีน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร แต่พื้นที่โล่งที่เป็นสวนตัวพอมืออยู่ข้างในบ้านบางหลังมีบริเวณสวนในบ้าน ที่ล้อมรั้วกำแพงไว้สูง ซึ่งทำให้ดูอึดอัดและแคบ หากมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีลักษณะต่ำลงและเป็นรั้วโปร่งก็จะช่วยเปิดมุมมองให้พื้นที่ในชุมชนดูโล่งขึ้นได้

5.5.5) ปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ชุมชนวัดกัลยาณ

จากการสำรวจพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ตามบ้านเรือนในชุมชนมักใช้บ้านเป็นที่ขายของ และมีร้านขายของชำ ขายอาหารอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีร้านค้าที่เป็นรถเข็นที่ขายอยู่ริมถนนในชุมชนเป็นประจำ ซึ่งลูกค้าก็เป็นคนที่อยู่ในชุมชน ไม่ได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากเท่าไร การค้าขายจึงสามารถทำรายได้น้อย นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ที่เข้ามาอยู่อาศัยพักพิงเป็นแรงงานที่มาจากต่างจังหวัดเข้ามารับจ้างที่บริเวณปากคลองตลาด ซึ่งรายได้ก็น้อยอยู่แล้ว ดังนั้นเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในชุมชนมีน้อยตามไปด้วย ทำให้เกิดผลกระทบในด้านสังคมตามมาด้วย เนื่องจากต้องหาเลี้ยงชีพเป็นหลักจึงทำให้คนไม่ใส่ใจที่จะพัฒนาชุมชนหรือสังคมที่ตัวเองอยู่นัก มีปัญหาการย้ายออกจากพื้นที่ของคนกลุ่มเดิมและกลุ่มใหม่ในชุมชนอยู่เรื่อยๆ และมีคนแปลกใหม่เข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก ในชุมชนขาดการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนระหว่างคนกลุ่มเก่าและคนกลุ่มใหม่ รวมถึงระบบโครงสร้างของสังคมในชุมชนไม่มีการเลือกตั้งคนที่เข้ามา

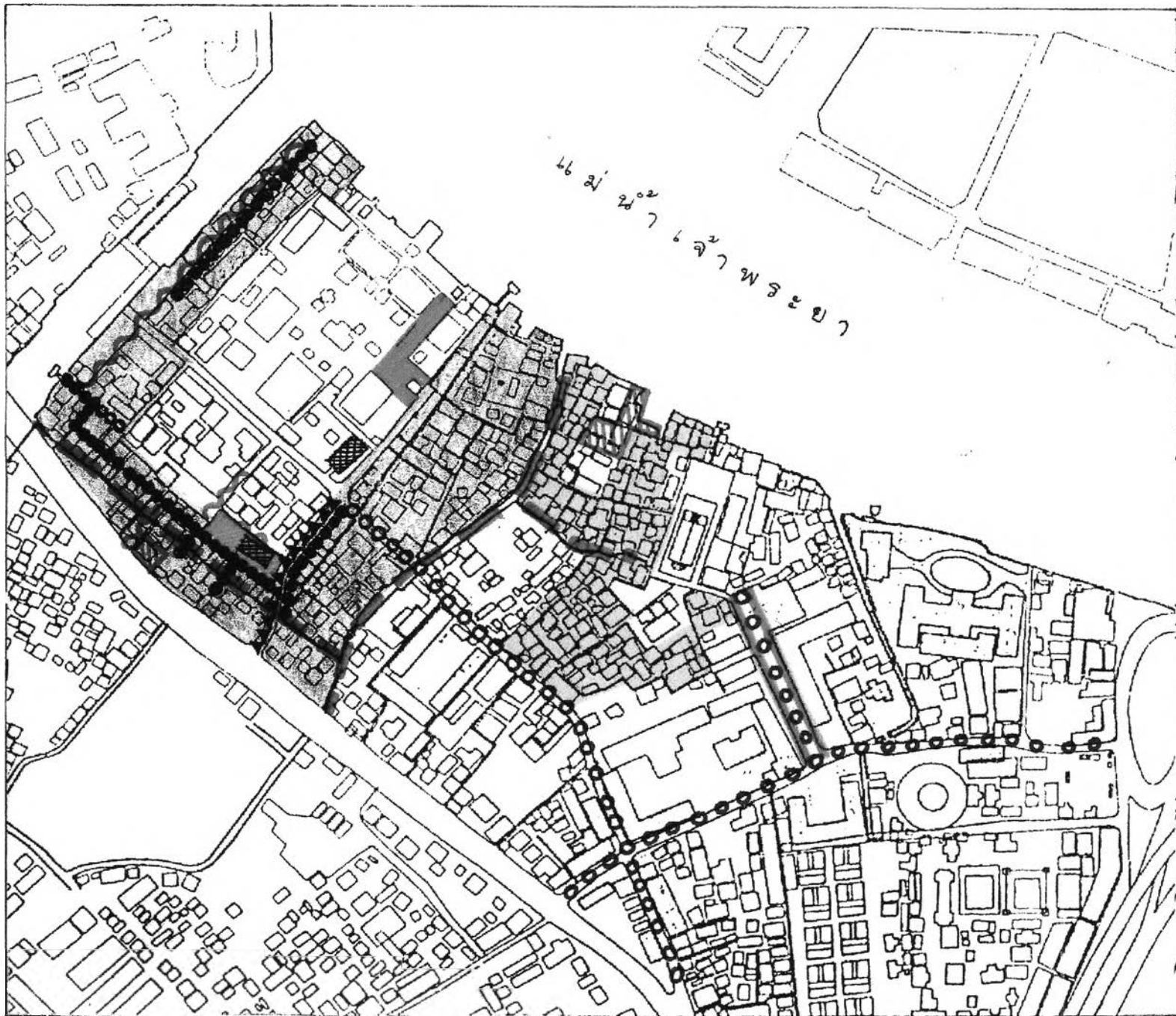
เป็นผู้นำจากประชาชนในชุมชน จึงเกิดปัญหามากยิ่งขึ้นในการร่วมมือกันทำกิจกรรมการพัฒนา และจัดการสภาพพื้นที่ในชุมชน รวมถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับวัดที่คนในชุมชน กับวัดไม่ได้มีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอจึงไม่ได้ช่วยสนับสนุนให้เกิด ความรู้สึกผูกพันหรือการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเองและกับวัดด้วย ถึงแม้ว่าวัด จะมีความพยายามในการจัดริเริ่มกิจกรรมมัคคุเทศน์น้อยเพื่อปลูกฝังความรู้สึกรักและหวงแหน โบราณสถานในชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ดูเหมือนว่าจะยังไม่เกิดผลสำเร็จที่ชัดเจน

ชุมชนกุฎีจีน

เป็นชุมชนที่เข้มแข็งในด้านสังคม เนื่องจากกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นคนที่อาศัยอยู่ ตั้งเดิมในพื้นที่ และมีจิตสำนึกในความเป็นชุมชนแล้ว กอปรกับสภาพเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับ ฐานะปานกลางขึ้นไป จึงทำให้ไม่ค่อยพบปัญหาในด้านดังกล่าว

ตาราง 5.1 แสดงข้อสรุปศักยภาพและปัญหาในการอนุรักษ์พื้นที่ชุมชน

พื้นที่	ศักยภาพ	ปัญหา
ชุมชนกุฎีจีน	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีสินค้าและลักษณะสถาปัตยกรรมสวยงามของโบสถ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ 2. สังคมชุมชนมีการรวมตัวเข้มแข็ง มีระบบโครงสร้างทางสังคมในการจัดการและควบคุมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและสังคมร่วมกัน 3. คนมีความสำนึกรักในถิ่นที่อยู่ของตน เห็นคุณค่าพร้อมช่วยกันพัฒนาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ ปลูกฝังความรู้สึกรักภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชุมชนไปยังเยาวชนด้วย 4. มีการช่วยเหลือกันทางด้านเศรษฐกิจโดยกลุ่มเครดิตยูเนียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ทางเข้าซอยมีพื้นที่สัญจรแคบลงจากการจอดรถ มีปัญหามากในช่วงเย็นที่มีรถมารับเด็กนักเรียนเป็นจำนวนมาก 2. เกิดปัญหาในเรื่องขนาดในการรองรับ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ในช่วงเช้าและเย็นที่มีผู้คนเข้ามาใช้มาก 3. ไม่มีการบำบัดน้ำเสียในชุมชนก่อนปล่อยลงสู่คลองสาธารณะ ทำให้คลองกลายเป็นท่อระบายน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ ที่ขาดการดูแลรักษาเป็นที่สะสมของขยะและน้ำเสีย
ชุมชนวัดกัลยาณมิตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. วัดกัลยาณมิตรมีความสำคัญในระดับพระอารามหลวง มีหลวงพ่อดโตเป็นเอกลักษณ์ รวมถึงสถาปัตยกรรมโบราณอันทรงคุณค่าทำให้ดึงดูดผู้คนนอกพื้นที่เข้ามาสักการะหลวงพ่อดโตและมีโครงการพัฒนาต่างๆ จากรัฐเข้ามาในพื้นที่ 2. ได้ประโยชน์จากการเข้าถึงตัวชุมชนที่สะดวกขึ้นจากการตัดถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ ทำให้พื้นที่ชุมชนได้รับการพัฒนาให้มีพื้นที่เปิดโล่งมากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ขาดการจัดการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จอดรถบริเวณซึ่งควรจะใช้เป็นพื้นที่โล่งเพื่อนันทนาการ หรือเพื่อกิจกรรมอื่น เกิดความไม่เป็นระเบียบ 2. ปัญหาการรुकล้ำพื้นที่ถนนเป็นพื้นที่ค้าขายส่วนบุคคล ทำให้พื้นที่สัญจรคับแคบ จึงควรมีจัดการให้เป็นระเบียบเรียบร้อย 3. ไม่มีการบำบัดน้ำเสียในชุมชนก่อนปล่อยลงสู่คลองสาธารณะ ทำให้คลองกลายเป็นท่อระบายน้ำสาธารณะขนาดใหญ่ ที่ขาดการดูแลรักษาเป็นที่สะสมของขยะและน้ำเสีย 4. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชนอ่อนแอ ชุมชนขาดการรวมตัวกัน ไม่ใส่ใจในการพัฒนาชุมชน 5. การย้ายออกจากพื้นที่ของคนเดิมในชุมชนอยู่เรื่อยๆ มีแรงงานต่างถิ่นเข้ามาอาศัย

**วิวัฒนาการและรูปแบบ
การตั้งถิ่นฐานชุมชนกุฎิจีน
และชุมชนจัดกัถลยถณ**

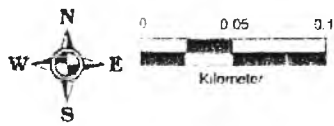
แผนที่ 5.2

ลักษณะและตำแหน่งปัญหา
สัญลักษณ์

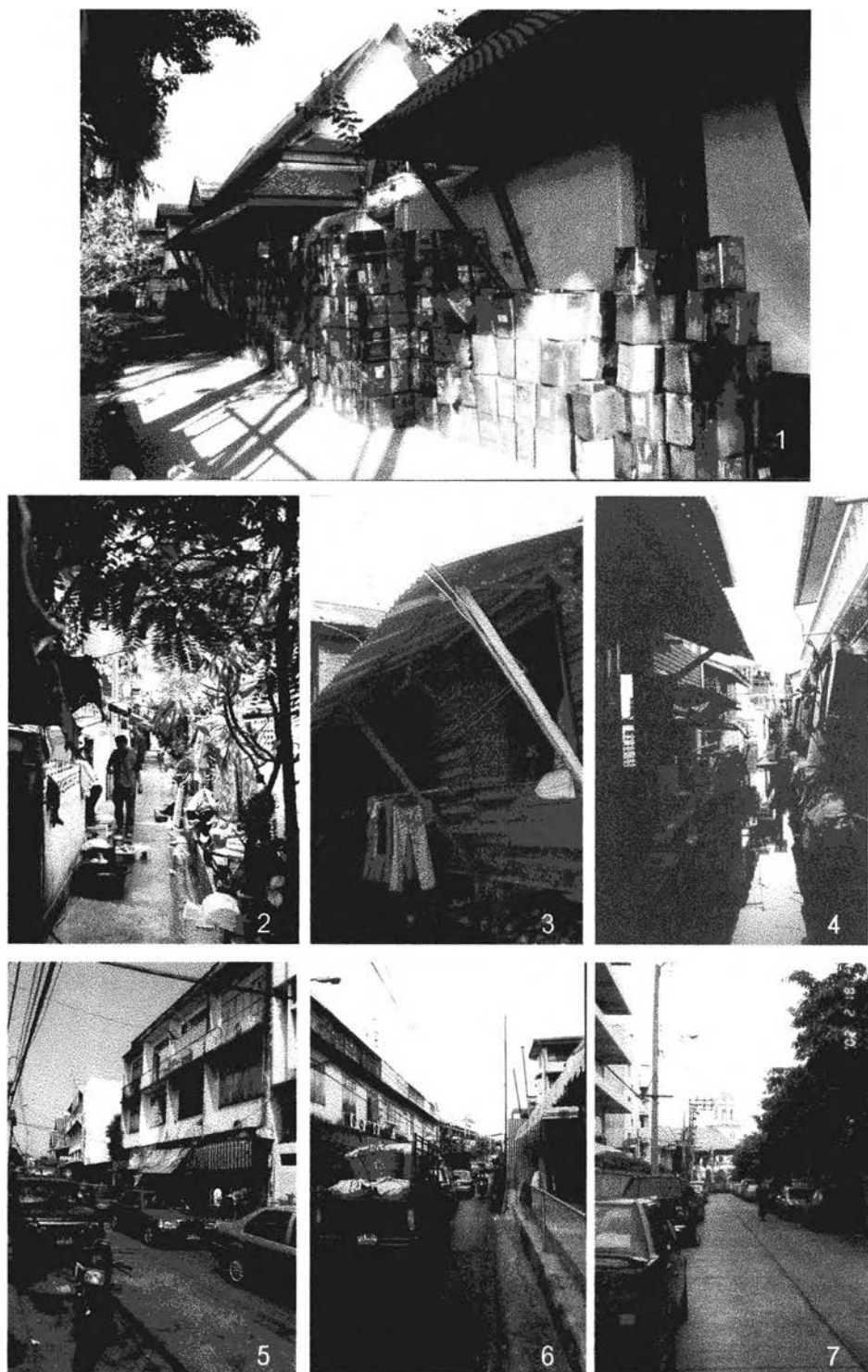
- ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ความไม่เพียงพอของที่ดิน
- ▲ การรื้อพื้นที่ถนนสาธารณะของรถ
เดิน-แสงลอด
- การรื้อพื้นที่สาธารณะ
- ปัญหาการคมนาคมและการเข้าถึง
- ปัญหาความคับแคบของถนน
- ปัญหาสภาพแวดล้อม
- มลภาวะในจุดลอด
- ~ ทางสัญจรลมบกเสียม-โทรม
- ▨ อาคารสิ่งก่อสร้างเสียมโทรม
- ปัญหาพื้นที่โล่งว่าง พื้นเวทีสาธารณะ
- ▩ ปัญหาการขัดแย้งของกิจกรรม
- ปัญหาความขัดแย้งคับแคบของพื้นที่
ปัญหาด้านสังคม-เศรษฐกิจ
- ซาคความผูกพันกับชุมชน

นางสาวพามิดา หะราภักษ์

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 5.2 ปัญหาในชุมชน

- 1-2 สิ่งกีดขวางทางเท้าในชุมชนวัดกัลยาณ
- 3-4 สภาพคูคลองสกปรกและตื้นเขินในชุมชนวัดกัลยาณ
- 5 สภาพการจราจรติดขัดในถนนซอยวัดกัลยาณช่วงโรงเรียนเล็ก
- 6 การจราจรติดขัดในถนนเทศบาลสาย 1 ช่วงเย็นวันธรรมดา
- 7 การจอดรถบริเวณถนนซอยกุฎีจีน ทางเข้าชุมชน

5.6 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอนาคต

จากสภาพในปัจจุบันสามารถประมวลถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

5.6.1) ด้านกายภาพ

ชุมชนกุฎีจีน

โดยสภาพทั่วไปสภาพชุมชนได้รับการดูแลอย่างดีและมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนมีความรักถิ่นที่อยู่ของตนเอง อยากรที่จะพัฒนาให้สภาพดีขึ้น แต่บ้านเรือนโบราณมีปัญหาในการบูรณะซ่อมแซมเนื่องจากต้องใช้เงินทุนสูง อาจมีแนวโน้มในการรื้อถอนอาคารเพื่อสร้างเป็นอาคารคอนกรีตตามแบบสมัยใหม่เนื่องจากมีราคาถูกกว่าการบูรณะอาคารเก่า หากปล่อยทิ้งไว้เช่นเดิมมีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมและเสียหายไปในที่สุด และสภาพคลองที่สกปรกหากไม่ได้รับการแก้ไขก็จะยิ่งทำให้สภาพของคลองเน่าเสียมากขึ้น

หากมีการตัดถนนเทศบาลสายเชื่อมต่อระหว่างซอยกุฎีจีนกับถนนประชาธิปไตย เข้ามาสู่พื้นที่ การตัดถนนเส้นนี้จะทำลายเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน การก่อสร้างถนนทำให้แนวโน้มความอยู่รอดของชุมชนกุฎีจีนจะลดลงอย่างมาก เนื่องจากจะทำให้ชุมชนสูญเสียวิถีชีวิตแบบเดิม และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานเดิมถูกรบกวนจากถนน และชุมชนจะเสียพื้นที่ส่วนรวมของชุมชนที่ใช้ประกอบกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน รวมถึงพื้นที่ชุมชนส่วนบริเวณริมน้ำเจ้าพระยาจะถูกเวนคืนไป สิ่งก่อสร้างที่นับว่ามีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เช่น กลุ่มบ้านโบราณ ศาลาท่าน้ำ ที่อยู่ในบริเวณนั้นอาจจะต้องถูกรื้อถอนไป

ชุมชนวัดกัลยาณมิตร

ในพื้นที่ชุมชนมีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมไม่ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงพื้นที่และสภาพบ้านเรือนจากคนในชุมชนเอง การอพยพย้ายออกของคนเก่าในชุมชนและปล่อยบ้านให้เช่าในราคาถูกการปรับปรุงซ่อมแซมจึงไม่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากไม่คุ้มในการลงทุน แต่ในบริเวณวัดและโบราณสถานต่างๆ ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ของวัด มีการบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอ

5.6.2) ด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ชุมชนภูฎิน

แนวโน้มของสภาพสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดี เนื่องจากปัจจุบันสภาพสังคมเข้มแข็งอยู่เดิม จากการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและมีกลุ่มที่ร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ในด้านเศรษฐกิจนั้น มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นเนื่องจากการช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีกลุ่มเครดิตยูเนียนช่วยเหลือผู้ที่มีรายได้น้อย และพื้นที่ชุมชนเริ่มได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวและจะช่วยส่งเสริมให้เศรษฐกิจการค้าในชุมชนดีขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับนโยบายในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

ชุมชนวัดกัลยาณ

ในด้านสังคมของชุมชนมีแนวโน้มเสื่อมลงอย่างต่อเนื่อง หากมีการอพยพย้ายถิ่นของคนเก่าในชุมชนและคนใหม่อพยพเข้ามาเรื่อยๆ และการไม่มีการรวมกลุ่มร่วมมือกันทำกิจกรรมส่วนรวมเพื่อพัฒนาชุมชน

ในด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มคงอยู่เช่นเดิมเหมือนในปัจจุบัน เนื่องจากคนในท้องถิ่นที่เป็นผู้มีอาชีพใช้แรงงานที่มีความรู้ต่ำเข้ามาอยู่อาศัย ประกอบกับไม่มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนเอง เพื่อช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ เรื่องเงินกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองพึ่งอยู่ในขั้นดำเนินการของงบประมาณ แต่โครงการจะประสบผลสำเร็จในการช่วยชาวบ้านหรือไม่ขึ้นอยู่กับการบริหารเงินของคณะกรรมการชุมชนที่มีอยู่ด้วย

5.7 แนวทางการพัฒนาย่านชุมชนภูฎิน (ดูแผนที่ 5.3 ประกอบ)

5.7.1 แนวทางการพัฒนาชุมชนวัดกัลยาณ

ด้านกายภาพ

- วัดกัลยาณในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ควรพิจารณาจัดการปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด พื้นที่จอดรถแบ่งโซนกิจกรรมและช่วงเวลาให้ชัดเจน แยกออกจากพื้นที่นันทนาการ ทั้งนี้อาจจะพิจารณาช่วงเวลาในตอนเย็นของวันธรรมดาและในช่วงวันหยุด ให้ผู้ที่มาวัดกัลยาณจอดรถไว้ภายนอกชุมชน เช่นในพื้นที่ริมถนน หรือพื้นที่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำ ฯลฯ เพื่อที่จะได้สามารถใช้พื้นที่โรงที่มีจำกัดในชุมชนเพื่อนันทนาการได้

- ควรสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับสภาพภูมิทัศน์ในชุมชน โดยปรับปรุงจัดบริเวณให้ชัดเจนโดยไม่ทำลายอาชีพของคนในชุมชน โดยวัดกัลยาณมิตรและประชาชนควรเข้ามามีส่วนร่วมมือกันในการปรับปรุงพื้นที่
- สำนักรักษาความสะอาดของกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ควรประสานงานกับผู้นำชุมชนที่มีอยู่ ให้ริเริ่มจัดโครงการสนับสนุนให้ประชาชนช่วยกันพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนให้น่าอยู่มากขึ้น มีการรักษาความสะอาดในทางเดินชุมชนและหน้าบ้านตนเอง
- บริเวณบ้านไม้โบราณในชุมชนซึ่งเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ควรทำการอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ไว้ เนื่องจากเป็นบ้านที่มีประวัติยาวนานควบคู่ไปกับชุมชนและวัดกัลยาณมิตรด้วย ในปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างทรุดโทรม เจ้าของบ้านที่ตระหนักในคุณค่าของอาคารแต่อาจประสบปัญหาในด้านงบประมาณจึงทำให้ไม่ได้รับการบูรณะ หรือในรายที่ไม่เห็นคุณค่าอาจจะรื้อเพื่อสร้างเป็นอาคารรูปแบบตามสมัยใหม่ ปัจจุบันสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานครมีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูเมือง ตามระเบียบว่าด้วยกองทุนฟื้นฟูเมืองกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นกองทุนที่มีไว้เพื่อช่วยเหลือในการอนุรักษ์อาคารอันทรงคุณค่าในส่วนของเอกชน ควรเข้ามาเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของอาคารได้ตระหนักถึงคุณค่า และให้ความช่วยเหลือในการบำรุงรักษาอาคารในพื้นที่ชุมชนวัดกัลยาณมิตร ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่กองทุนกำหนดเอาไว้ด้วย อาคารบ้านโบราณที่ควรบูรณะและอนุรักษ์ไว้ ได้แก่
  1. บ้านเลขที่ 562 เป็นบ้านมีบริเวณ อยู่ด้านหลังศาลเจ้าเกียนอันเกง มีกลุ่มอาคาร บ้านไม้ 1-2 ชั้น 2-3 หลัง หลังคามุงกระเบื้องว่าว เหนือช่องหน้าต่างมีลวดลายฉลุสวยงาม หันหน้าบ้านเข้าหาคลองกุฎีจีน
  2. บ้านพาทยโกศล เลขที่ 894 เป็นบ้านไม้เรือนไทยสภาพทรุดโทรมมาก เป็นบ้านดนตรีไทยที่มีประวัติอันเก่าแก่อยู่คู่กับชุมชน ควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน
  3. บ้านเลขที่ 84 และ 890 อยู่ใกล้ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ และใกล้ๆบ้านพาทยโกศลเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น หลังคาจั่วสภาพเก่ามาก
  4. บ้านเลขที่ 1108 1132 124 124/1 124/2 บ้านศรีรัตนโมกาส เป็นกลุ่มบ้านโบราณควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ สภาพบ้านเก่า เป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูงหลังคาปั้นหย่า มีลวดลายไม้แกะสลักเหนือช่องหน้าต่าง มีสถาปัตยกรรมสวยงาม ด้านหลังบ้านติดกับคูน้ำของวัดกัลยาณมิตร

ด้านสังคม

- ฝ่ายพัฒนาชุมชนของเขตควรจัดพื้นที่สำหรับเล่นกีฬา และจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น การออกกำลังแอโรบิค เป็นกิจกรรมที่สามารถดึงดูดคนทุกวัยให้มาเล่นกีฬาได้ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน สามารถช่วยในการสร้าง

ความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาสภาพชีวิตในชุมชนด้านอื่นๆ ต่อไปด้วย เช่น แก้ปัญหาหยาเสพติด ในพื้นที่ของชุมชนวัดกัลยาณมีที่โล่งบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระหน้าวัด เป็นพื้นที่ๆ เหมาะสมในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

- ฝ่ายพัฒนาชุมชนของเขตควรจัดกิจกรรมที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกันทำงานกับวัดเพื่อจะได้มีส่วนร่วมช่วยให้มีสำนึกรักและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานมากยิ่งขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ

- ฝ่ายพัฒนาชุมชนของเขตธนบุรี ควรจัดให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน ในการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตของชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านร่วมกันช่วยเหลือเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย
- ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรส่งเสริมประชาสัมพันธ์และจัดให้วัดอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวของชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวจีนมาท่องเที่ยวในพื้นที่วัดและชุมชนมากขึ้น ซึ่งวัดมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดชาวจีน เนื่องจากมีหลวงพ่อช้ำปออง และอาคารทางศาสนาที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทยจีน มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน รวมถึงศาลเจ้าเกียนอันเกง ประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งบริเวณนี้อยู่ใกล้กับวัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวต่างชาติอยู่เดิม จะช่วยให้เพิ่มอาชีพและเงินหมุนเวียนในชุมชน

5.7.2 แนวทางพัฒนาชุมชนกุฎีจีน

ด้านกายภาพ

- สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความตระหนักในคุณค่าของอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และมีกองทุนเพื่อฟื้นฟูเมืองกรุงเทพมหานคร อยู่ในความรับผิดชอบในการเป็นกองทุนสำหรับช่วยเหลือในการบูรณะอาคารเก่าในความครอบครองของเอกชน (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก) ควรเข้ามาสำรวจและให้ความรู้และทำความเข้าใจกับเจ้าของอาคารเก่าในชุมชน เพื่อช่วยเหลือในการดำเนินการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ เนื่องจากอาคารเก่าเป็นองค์ประกอบของชุมชนและเมือง ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ให้คงอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป โดยสามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี กลุ่มอาคารในชุมชนกุฎีจีนที่เสนอแนะควรได้รับการบูรณะและอนุรักษ์ไว้ ได้แก่
1. บ้านชายขนมฝรั่งซอย 7 บ้านเลขที่ 235 ลักษณะบ้านที่เจ้าของอยู่อาศัยเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง 2 ชั้นหลังคาปั้นหย่า มีลวดลายแกะสลักไม้สวยงาม อยู่กับคลองกุฎีจีน

2. บ้านเลขที่ 234 เป็นบ้านไม้หลังคาจั่วทรงไทย ใต้ถุนสูง เหนือช่องหน้าต่างมีลายไม้ฉลุ สวยงาม แต่สภาพทรุดโทรมมาก และมีบ้านไม้สภาพทรุดโทรมอยู่ใกล้กันอีก 3 หลัง บ้านเลขที่ 238 265 และ 242 บ้านเหล่านี้อยู่ใกล้กับบ้านทำขนมกุ๊วจีนในซอย 7 มีคนอาศัยอยู่
3. บ้านเลขที่ 130 เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ขนาดใหญ่ หลังคาปั้นหย่า หันหน้าออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา บ้านมีลวดลายฉลุไม้สวยงาม เป็นบ้านของตระกูลวินเซอร์ เจ้าของปิดไว้มิได้อยู่อาศัย สภาพทรุดโทรมมากใกล้จะพังเนื่องจากอายุมาถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ถูกน้ำกัดเซาะดินบริเวณหน้าบ้านไปหมดแล้ว ควรที่เร่งบูรณะซ่อมแซม บ้านหลังนี้เหมาะที่จะนำมาพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์ แหล่งให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชน หรือเป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนนี้ได้เป็นอย่างดี
  - การส่งเสริมการพัฒนาสภาพบุคคลองให้มีสภาพน่าอยู่ ภูมิทัศน์สวยงาม และควรมีการเก็บขยะที่ตกค้างออกจากคลอง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงานระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างบรรยากาศให้ชุมชนน่าอยู่ยิ่งขึ้น

ด้านสังคม

- ฝ่ายพัฒนาชุมชนของเขตธนบุรี ควรเข้าไปดูแลและส่งเสริมโดยผ่านผู้นำชุมชนจัดทำโครงการ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับวัฒนธรรมของชุมชนที่ควรสืบทอดให้อยู่คู่ชุมชนต่อไป เช่น การฝึกให้เด็ก ๆ ในชุมชนทำขนมฝรั่ง หรืออาหารอื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ด้วย ซึ่งปัจจุบันหลงเหลือคนที่ทำเป็นอยู่น้อยราย

ด้านเศรษฐกิจ

- ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างจริงจัง ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังเป็นที่นิยม ซึ่งในชุมชนกุ๊วจีนนี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมได้ เพื่อให้เกิดรายได้เข้ามาหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจชุมชนได้มากขึ้น ทั้งนี้ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ที่มีจุดขายอยู่ที่ชุมชนและโบสถ์ข้างตาครู้ส ทั้งในแง่ของวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยที่เปิดโอกาสให้ประชากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าว เช่น เป็นผู้นำเที่ยว ขายขนม-สินค้า ฯลฯ ด้วย ทั้งนี้การท่องเที่ยวดังกล่าวจะสอดคล้องกับหลักการในการกำหนดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชุมชนเดิม

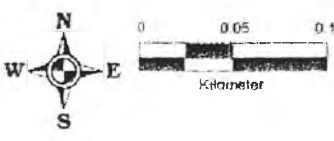

**วิจัยพัฒนาและรูปแบบ
การตั้งถิ่นฐานชุมชนภูฏิจีน
และชุมชนวัดกัลยาณี**

แผนที่ 5.3
แนวทางการพัฒนาชุมชนภูฏี
จีนและชุมชนวัดกัลยาณี

- สัญลักษณ์**
- พื้นที่แบ่งโซนช่วงเวลาเพื่อกิจกรรมนันทนาการ
  - พื้นที่จัดระเบียบรถเข็นแมลงลอย
  - พื้นที่พัฒนาสภาพแวดล้อมหน้าบ้าน ทางเดินในชุมชน
  - พื้นที่พัฒนาสภาพคูคลอง
  - พื้นที่อนุรักษ์สภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า
  - พื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
  - พื้นที่ส่งเสริมอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์

นางสาวพามิลา หาราภักษ์
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.7.3) แนวทางการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่

จากการศึกษาและสำรวจพื้นที่ซึ่งได้เสนอแนะเส้นทางเดินท่องเที่ยวในชุมชนไว้ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางท่องเที่ยวข้ามมาจากฝั่งพระนครโดยทางเรือ เน้นชมวิถีชีวิตและสถาปัตยกรรมโบราณในชุมชน สามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนอื่นๆ ในฝั่งธนบุรีด้านวัดอรุณราชวรารามได้สะดวก ส่วนเส้นทางที่ 2 เป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทางบกเข้าสู่ชุมชน เน้นชมสถาปัตยกรรมสวยงามเป็นหลัก ใช้เวลาน้อยกว่าเส้นทางที่ 1 และสามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนวัดประยูรวงศ์ได้สะดวก

เส้นทางที่ 1 มาจากทางเรือข้ามฟากฝั่งพระนคร จากท่าเรือปากคลองตลาด มาขึ้นที่ท่ากุฎีจีน หน้าวัดช่างตาครู้ส ชมความงามของสถาปัตยกรรมศาลาไม้บริเวณท่าน้ำ และโบสถ์ช่างตาครู้ส จากนั้นเดินเข้าซอย ทางด้านหน้าวัดเพื่อไปยังร้านขายขนมกุฎีจีนในซอย 7 ระหว่างทางจะผ่านกลุ่มบ้านโบราณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มีความสวยงามหลงเหลืออยู่ ชมวิถีทำขนมกุฎีจีนที่ร้านคุณบุญญา จากนั้นเดินออกจากบ้านทำขนมไปออกทางด้านคลองกุฎีจีน ข้ามคลองไปจะพบกลุ่มบ้านไม้โบราณที่ฝั่งชุมชนวัดกัลยาณี เดินออกจากซอยแล้วเลี้ยวขวาเข้าไปยังศาลเจ้าเกียนอันเกง ขึ้นชมโบราณสถานและสักการะเจ้าแม่กวนอิม จากนั้นออกเดินไปยังวัดวัดกัลยาณี เข้าไปที่พระวิหารหลวง นมัสการพระพุทธไตรรัตนนายก และชมสถาปัตยกรรมของวัด แล้วเดินออกไปยังประตูด้านหลังวัด ผ่านหมูกุ้งส้ม ที่สวยงามลักษณะสถาปัตยกรรมหลากหลาย ทั้งเรือนไทย เรือนไม้แบบขนมปังขิง เดินผ่านชุมชนวัดกัลยาณีไปยังบ้านพาทยโกศล สถานที่ที่เคยเป็นโรงเรียนสอนดนตรีไทยมาก่อน จากนั้นสามารถเดินต่อไปออกยังถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ และเข้าไปชมความงามมัสยิดกุฎีขาว ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่เก่าแก่มาดั้งแต่กรุงธนบุรี จากเส้นทางนี้สามารถข้ามสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่เพื่อไปยังวัดโมลีโลก วัดหงส์ พระราชวังเดิม และวัดอรุณราชวรารามได้

เส้นทางที่ 2 มาโดยทางบก เข้ามาทางถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ เข้ามาทางซุ้มประตูวัดกัลยาณี เดินตรงไปเลี้ยวซ้ายตรงสี่แยก เข้าวัดกัลยาณี จะพบบ้านเก่าสวยงามของตระกูลศรีรัตโนภาสอยู่ทางขวามือ ไปเที่ยวชมวัดและสักการะหลวงพ่อดุสิตที่พระวิหารหลวง เดินออกไปยังด้านหน้าวัดชมบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วเดินเข้าไปยังศาลเจ้าเกียนอันเกง สักการะเจ้าแม่กวนอิม และชมสถาปัตยกรรมจีน จากนั้นเดินไปตามทางเดินเท้าริมแม่น้ำเจ้าพระยาจนสุดทางเดินเลี้ยวเข้าไปยังชุมชนกุฎีจีน เพื่อไปยังในยังร้านขายขนมกุฎีจีนในซอย 7 ระหว่างทางจะผ่านกลุ่มบ้านโบราณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มีความสวยงามหลงเหลืออยู่ ชมวิถีทำขนมกุฎีจีนที่ร้านคุณบุญญา แล้วเดินออกจากซอย 7 ไปออกยังซอย 3 เพื่อออกสู่วัดช่างตาครู้ส เพื่อชมความงามโบสถ์สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก จากบริเวณโบสถ์นี้สามารถเดินออกไปยังซอยกุฎีจีน ผ่านถนน

เทศบาลสาย 1 เพื่อไปยังวัดประยุรวงศาวาส เป็นวัดเก่าแก่ที่ตระกูลขุนนางสร้างขึ้น มีเจดีย์ทรง
ลังกาองค์ใหญ่ หรือ จะลงเรือที่ท่ากุฎีจีนข้ามไปขึ้นที่ฝั่งปากคลองตลาดเพื่อท่องเที่ยวต่อไปที่ ปาก
คลองตลาด วัดโพธิ์ พระบรมมหาราชวัง

วิถีแผนผังและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณมิตร

แผนที่ 5.4
เส้นทางท่องเที่ยว

สัญลักษณ์

- เส้นทางที่ 1
- เส้นทางที่ 2
- ศาลเจ้าเกียนอันเกง
- โบสถ์ซางตาครู้ต
- วัดกัลยาณมิตร
- บ้านเก่าโบราณ
- ร้านขายขนมกุฎีจีน
- บ้านพาทย์โกศล

นางสาวพามิดา นหารักษ์
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัดประยุรวงศาวาส

N
W — E
S

0 0.05 0.1
Kilometer

5.8 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยควรคำนึงถึงระบบกิจกรรมการใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เพื่อทำการพัฒนาโดยไม่ทำลายระบบชุมชน และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตที่สามารถให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ต่อไป ในพื้นที่ชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดวัดกัลยาณ์ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการออกแบบในรายละเอียดเป็นแผนผังการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนต่อไป และควรที่จะมีกระบวนการให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และตัดสินใจในโครงการที่จะพัฒนาพื้นที่ต่อไปในอนาคตด้วย แนวทางการศึกษาในอนาคตควรให้ความสำคัญในศึกษารูปแบบชุมชนโบราณอื่นๆ ที่มีอยู่ในฝั่งธนบุรีจำนวนมากและกำลังเผชิญกับสภาวะความอยู่รอดท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ในปัจจุบัน ได้แก่ ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประยูรวงศ์ ชุมชนวัดระฆัง ชุมชนวัดเครือวัลย์ ชุมชนวัดโมลีโลก เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะของชุมชนที่อาศัยอยู่ล้อมรอบศาสนสถาน ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนโบราณเช่นเดียวกัน วัดมักจะทำให้ชาวบ้านเช่าที่ดินของวัดอยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่าชุมชนกุฎีจีน วัดเก็บค่าเช่าจากคนในชุมชนโดยตรง ชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์กับวัดโดยตรง ก่อให้เกิดการดูแลและจัดการประโยชน์ร่วมกันระหว่างวัดกับชาวบ้านได้ดี ขณะที่วัดกัลยาณ์ มีกรรมการศาสนาเป็นผู้เก็บผลประโยชน์จากการเช่าที่ดินของวัด การจัดการประโยชน์โดยหน่วยงานอื่นที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและคนในชุมชนห่างเหิน การจัดการพัฒนาพื้นที่โดยวัดทำได้ไม่เต็มที่ ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างวัดกับชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมให้ชุมชนคงอยู่หรือเสื่อมลง ดังนั้นในการศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ควรให้ความสำคัญในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของคนในชุมชนนั้นๆ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนและเกิดการพัฒนายั่งยืน